

УДК 398.8:082.2](477.83/.86)

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2020.15.219348>**Ірина Довгалюк**<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

+380 66 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com**Календар-альманах «Львівський пілігрим» і початки зацікавлення українським музичним фольклором у Галичині**

У календарі-альманасі «Львівський пілігрим» на 1822 рік було надруковано публікацію засновника й редактора щорічника Карла Йозефа фон Гюттнера «Народні пісні», у якій автор вперше в Галичині порушив питання щодо потреби вивчення народної музики та опублікував українські й польські народні мелодії. У статті представлено діяльність К. Й. фон Гюттнера у Львові, проаналізовано передумови появи щорічника та опублікованого в ньому народознавчого допису, дано оцінку й окреслено значення та вплив його праці на подальший розвиток музичної фольклористики в Галичині та за її межами.

Ключові слова: календар-альманах «Львівський пілігрим», публікація «Народні пісні», перша публікація українських народних мелодій у Галичині, народознавча діяльність Карла Йозефа фон Гюттнера, діяльність Йозефа Маусса.

Однією зі знакових подій науково-мистецького життя Галичини початку ХІХ століття стало започаткування в краї нового часопису – календаря-альманаху «Львівський пілігрим». За задумом його засновників видання мало вигідно відрізнитися від уже існуючих своєю концепцією й наповненням. Поміж низки статей і повідомлень на різні теми вже в першому випуску «Пілігрима» був надрукований допис редактора-упорядника щорічника Карла Йозефа фон Гюттнера під назвою «Народні пісні». Ця публікація радикально вплинула на подальший розвиток народознавчих студій у краї загалом і народномузичних зокрема.

Проте, незважаючи на важливість події, яка спричинилася до зародження та розвитку етномузичних зацікавлень у Галичині, публікація К. Й. фон Гюттнера «Народні пісні» та історія її появи сьогодні порівняно мало відомі не лише тим, хто загалом цікавиться перебігом культурного та наукового життя краю на зламі ХVІІІ – ХІХ століть, а й фахівцям-етномузикологам. Все, що наразі надруковано – це не величкі повідомлення та нечисленні побіжні згадки про неї (Колесса, 2005, с. 58; Цеглинський, 1887, с. 361; Кирчів, 2017, с. 131–132; Правдюк, 1979, с. 79), що нерідко грішать помилками й неточностями (Франко, 1955, с. 234; Франко, 1980, с. 145), інколи тиражованими (Дем'ян, 2004, с. 14). Навіть вихідні дані публікації поміщено лише в окремих бібліографічних покажчиках (Андрієвський, 1930, с. 12; Гринченко, 1901, с. 9;

Левицький, 1887, с. 6). Небагато інформації маємо й про автора допису, редактора календаря-альманаху К. Й. фон Гюттнера. Скупі відомості про нього вдалося почерпнути здебільшого з невеликих енциклопедичних статей (Редзик, 2011, с. 399; Tugowicz, 1962, s. 127), або принагідних згадок про вченого (Bobrowska, 2000, с. 74). Певний поступ і ширше знайомство української громадськості з народознавчою працею К. Й. фон Гюттнера можна спостерегти хіба в останні роки: у львівському етномузикознавчому щорічнику «Етномузика» в перекладі українською мовою Андрія Вовчака було надруковано публікацію австрійського вченого «Народні пісні» з доданими мелодіями, а також невелику розвідку-передмову про неї Ірини Довгалюк (Гюттнер, 2013; Довгалюк, 2013). Тож сьогодні назріла потреба детальніше ознайомитися з постаттю К. Й. фон Гюттнера та його народознавчою діяльністю, дати оцінку допису вченого «Народні пісні», опублікованому у «Львівському пілігримі» й окреслити значення та вплив цієї етапної публікації у становленні й розвитку в Галичині та далеко за її межами музичної фольклористики. Це і склало засадничу мету та завдання даної публікації.

Початок ХІХ століття видався непростим для власне українства в Галичині. Як писав Михайло Возняк, «українську народність ... представляв тоді "chłor i por"» (Возняк, 1912, с. 1). Мало цікавила місцевий люд як українська писемна культура, так, тим більше, народна. За

словами Івана Франка «Місцева інтелігенція – польська і руська – була в ту пору занадто малочисленна і малосвідома, щоб можна було ждати від неї зацікавлення такою абстрактною справою, як етнографія рідного краю» (Франко, 1955, с. 233). Тож лише «десь коло 1820 року в Галичині почав пробуджуватися літературний рух» (Zawadski, 1878, s. 11–12), а поступово й народницький.

Саме на той час припало зародження й становлення польського романтизму, особливо «української школи» в польській літературі, а відтак і «польської фольклористики, одним з основних об'єктів якої, починаючи з її перших кроків, була усна творчість українського народу» (Кирчів, 1965, с. 39). Тож на зламі XVIII–XIX століть час від часу в різних польських джерелах почали з'являтися переклади словесних текстів українських народних пісень, а інколи навіть і в оригіналі (Кирчів, 1965, с. 40).

Однак, цікавилися фольклором галичан не тільки поляки. Із приходом на ці землі Австрійської монархії розпочалася «завзята боротьба за панування над душею загалу, боротьба між чиновниками австрійського правительства з одної сторони і творцями польських революційних рухів з другої. Одні й другі, організуючи собі гуртки одномишленників, визискували для успішності своєї праці всякі середники. Кращим з них показалася українська народня пісня» (Щурат, 1927, с. 7–8). З огляду на те «австрійські урядовці, радники й професори, німці з роду, по прізвищі й по серці, вже від 1820 року устроюють по своїх приватних домах перші літературно-товариські вечорниці, запрошуючи на них українську молодь, яка й надає тим вечорницям український характер не без очевидної згоди господарів» (Щурат, 1927, с. 8).

Присутніми на таких зібраннях, де, мабуть, обговорювали важливі для розвитку краю проблеми, могли бути й професори Львівського університету К. Й. фон Гюттнер та Йозеф Маусс. Учені приїхали до Львова в числі кращих випускників Віденського університету, яких відряджали в Галичину допомогати підняти освітній рівень у щойно здобутій, але занедбаній провінції Австрійської монархії. Учасниками такого «десанту» були переважно молоді, а отже ініціативні та креативні люди, які намагались оживити мистецьке й наукове життя краю. До Львова в ті роки переїхав, наприклад, молодший син Вольфганга Амадея Моцарта – композитор, піаніст, педагог, засновник у місті Товариства святої Цецилії Франц Ксавер Вольфганг Моцарт,

а також композитор, піаніст, педагог і диригент, фундатор Галицького музичного товариства Йоганнес Рукгабер.

За спогадами сучасників, К. Й. фон Гюттнер був дуже багатогранною й шляхетною людиною з «невтомним бажанням опанувати все те, що тільки підвладне людям» (Pollak, 1822, s. 17). Уже в 25 років, ставши за університетську кафедру, він засвідчив глибоке знання предмету та заслужено здобув повагу молоді завдяки своєму красномовству і зичливому ставленню до студентів. Його раптова смерть 16 березня 1822 року, спричинена хворобою легень (Zawadski, 1878, s. 48), боляче вразила сучасників. Галицька преса співчутливо відгукнулася на цю сумну подію. Доволі об'ємне, як на той час, повідомлення про похорон молодого професора було опубліковано на першій сторінці газети «Lemberger Zeitung» (Mauss [ed.], 1822.03.20, s.145) та передруковано в інших виданнях, зокрема польськомовних «Rozmaitościach» (додатку до «Gazety Lwowskiej») (Kratter [red.], 1822.03.26, s. 139–140). Велелюдний похорон засвідчив повагу, яку здобув К. Й. фон Гюттнер за час свого недовгого побуту у Львові. Як писали часописи, з ним прийшли попрощатися не тільки близькі товариші та його студенти, а й багато відомих осіб, семінаристи, вище духовенство Львова. «Всі, хто був його учнями, несли жалобу, яку постановили не знімати 20 днів. Студенти несли на руках шановного професора» (Kratter [red.], 1822.03.26, s. 140) спочатку до Костелу, а потім на цвинтар. На кладовищі прощальне слово виголосив доктор філософії, професор Ігнаці Поллак. Його промова в перекладі польською мовою була згодом надрукована окремою брошурою (Pollak, 1822), кошти з продажу якої мали піти на користь сиріт.

Своїй стрімкій кар'єрі К. Й. фон Гюттнер завдячував польському просвітителю, бібліографу, літературознавцю, історичу, меценату та колекціонеру графу Юзефу Максиміліану Оссолінському, засновнику культурно-освітньої установи – Інституту Оссолінських. Граф посприяв навчанню К. Й. фон Гюттнера у Віденському університеті, його стажуванню у Віденській придворній бібліотеці, праці в університеті та й загалом покладав на обдарованого молодого вченого великі надії (Röskau-Rydel, 1993, s. 198). К. Й. фон Гюттнер навзаєм всіляко допомагав своєму покровителю, підшукував експонати до його колекції стародруків і рідкісних видань тощо.

Цілком імовірно, що К. Й. фон Гюттнер після переїзду до Львова саме під впливом Ю. Оссолінського зацікавився культурою цього краю, його історією, «старався де тільки міг збирати до того часу невідомі, або ще не вжиті матеріали до історії міста» (Kratzer [red.], 1822.04.23, s. 184), відомості до статистики Галичини. Тож не дивно, що серед близьких товаришів молодого юриста у Львові був Йозеф Маусс – доктор філософії, який викладав у Львівському університеті історію Австрії, загальну історію, нумізматику, геральдику та дипломатику, вів наукові семінари (Kratzer [red.], 1821.11.10, s. 513), а на кафедрі класичної філології (1826–1827) проводив лекції з грецької та латинської літератури. Він, як і К. Й. фон Гюттнер також славився своєю харизматичністю. «Маусс був перлом поміж професорів Львівського університету. Людина дуже благородна, він любив молодь і уболівав за її освіту, навзаєм його любили і шанували» (Zawadski, 1878, s. 8). Лекції професора завше були цікавими та змістовними. Будучи надзвичайно ерудованим вченим, він намагався максимально правдиво тлумачити студентам історію. Свого часу Й. Маусса призначили наставником імператорського сина Йозефа Франца (Кріль, 2006, с. 95), якому він викладав історію, що давало професорові певні привілеї та відвагу дещо вільніше, аніж інші, висловлювати свої думки, а на лекціях говорити те, чого решта викладачів навіть близько не наслідували би сказати. Окрім основних професійних зацікавлень Й. Маусс захоплювався краєзнавством, зокрема, збирав і публікував топографічні й статистичні відомості, які стосувалися околиць Львова, як і К. Й. фон Гюттнер вивчав історію міста та Галичини. Тож Й. Маусса та К. Й. фон Гюттнера міцно «пов'язували однакові погляди та інтереси» (Röskau-Rydel, 1993, s. 198).

Відтак, колегіальною ініціативою К. Й. фон Гюттнера та Й. Маусса і могла стати ідея започаткувати у Галичині новітнє періодичне видання, яке поєднувало би в собі кращі здобутки тогочасного друкованого слова та виходило би польською мовою. Цензура дала дозвіл на випуск часопису-щорічника польською мовою за умови його одночасного виходу й німецькою. Певний досвід у видавничо-редакційній справі професори вже мали. К. Й. фон Гюттнер разом з Й. Мауссом тісно співпрацювали з німецькомовною газетою «Lemberger Zeitung», яка виходила у Львові з 1819 року. Вони були авторами статей, а деякий час і її редакторами. Зокрема, К. Й. фон Гюттнер реда-

гував часопис із березня 1820 року, а після його смерті ці обов'язки взяв на себе Й. Маусс. Правдоподібно, професори були також засновниками й редакторами газети «Miscellen zur Belehrung und Unterhaltung», яка «фактично виконувала функцію додатка “новин розмаїтих” до німецькомовної “Lemberger Zeitung”» (Мельник, 2010, с. 7).

Видавати «Львівський пілігрим» доручили чи не найкращій львівській друкарні того часу, яка належала німцеві за походженням Йозефу Яну Піллеру (Józef Jan Piller). Друкар був спеціально спроваджений до Львова австрійським урядом і заснував свій заклад задля публікації різних розпоряджень та інструкцій влади. Упродовж багатьох років друкарня тримала славу найпотужнішої в Галичині і переходила у спадок від батька до сина (Zawadski, 1878, s. 12).

Щорічник, про що вже було сказано вище, під назвою «Львівський пілігрим» мав виходити як календар-альманах. Очевидно вибір саме такого формату часопису став не випадковим. У той час календарі були звичною формою донесення інформації. Окрім простих, виходили також і «календарі з додатками довідкового характеру» (Кирчів, 1965, с. 9) та й альманахи не були диковинкою (Urmowski [red.], 1815; Кирчів, 1965, с. 6–7). Тож основну увагу при підготовці до видання «Пілігрима» приділяли його осучасненню наповненню.

Видавцям вдалося підготувати й випустити два річники «Львівського пілігриму»: «на 1822 рік» та «на 1823 рік». Як вважають деякі дослідники, календарі могли вийти й напередодні: відповідно, перший наприкінці 1821, а другий – 1822 року. Про друк першого випуску саме в 1821 році, пише, зокрема, Людвік Пйонткевіч, згадуючи про нього у своїй розвідці «Про пісні народу польського та руського» (Piątkiewicz, 1827, s. 112). На публікацію «Пілігриму» в 1821 році вказує й польський дослідник Мар'ян Тировіч (Tugowicz, 1962, s. 127). Цим же роком перший випуск календаря датований і в покажчику О. Андрієвського (Андрієвський, 1930, с. 12). Передмова редактора щорічника також підписана: «Львів. 18 жовтня 1821». Однак, не можна повністю виключати те, що «Пілігрим» надрукували на початку 1822 року. Принаймні на самому виданні ніде не вказано на його випуск 1821 року, а на останній сторінці обкладинки зазначено: «У Львові 1822 року видано накладом Йозефа Яна Піллера». Подібна плутанина у визначенні часу публікації склалася також із виданням календаря-альманаха на 1823 рік.

Перший випуск «Пілігрима» вийшов під редакцією К. Й. фон Гюттнера. Молодий, ініціативний та амбітний вчений взяв на себе основний тягар із його упорядкування й видання. Наступний випуск «Пілігрима» – на 1823 рік – побачив світ уже після смерті К. Й. фон Гюттнера. На цей раз редактором виступив Й. Маусс. Однією з причин припинення видання, незважаючи на схвальні відгуки сучасників, стало, можливо, те, що Й. Мауссу, який займав спочатку посаду ректора, а згодом декана й проректора Львівського університету, було проблематично поєднувати адміністративну та видавничу діяльність (Röskau-Rydel, 1993, s. 198). Окрім того він виконував обов'язки редактора газети «Lemberger Zeitung». Хоча могли виникнути й інші причини занепаду видавництва, скажімо, фінансові.

Отож, «Львівський пілігрим» став очікуваною відповіддю на нові вимоги до друкованого слова. На той час переважна більшість інформації, яку публікували в нечисленних львівських часописах, була передруком із передусім варшавських газет, а також періодики інших міст. Навіть новини про те, що відбулося у Львові нерідко переповідалися читачам із посиланням на різні позальвівські газети (варшавські, краківські, паризькі, а навіть петербурзькі). Нечисленні часописи, що їх видавали в Галичині, «були попросту тільки збором новин і новинок, часто благих, а часто мильних» (Zawadski, 1878, ss. 41–42).

У новому календарі-альманасі, який вийшов у двох версіях – німецькою й польською мовами, видавці помістили найрізноманітнішу інформацію, яка, на їхню думку, мала би зацікавити широке коло читачів. Календар включав «літературні, економічні та призначені для розваги всіх і кожного [соціального] стану речі та корисні відомості для домашнього господарства і щоденної праці» (Hüttner, 1822, Przedmowa).

Щорічник складався із передмови «Пілігрим до своїх приятелів» і двох частин: першої календарної та другої – літературно-наукової й довідкової. У передовиці К. Й. фон Гюттнер, згадавши про труднощі й перешкоди, які йому прийшлося подолати в процесі підготовки та видання щорічника, зазначив, що незважаючи на все він «не вміє пристосовуватися до моди», а нове видання нав'яне «духом часу» (Hüttner, 1822, Przedmowa).

Прагнучи здобути якнайширше коло читачів, пілігримський календар був адаптований для користувачів різних народів і віросповідань: «Католиків, Протестантів, Греків і Євреїв на рік

1822, з вирахуванням часу і свят, пір року і днів..., зі списком крайових патронів,... з зазначенням різниці річних свят між календарем Віденським і Львівським» (Hüttner, 1822, Przedmowa). Перша частина щорічника служила читачам не лише календарем, а й щоденником-записником. Кожен розворот першої частини «Пілігриму» справа містив календар на поточний місяць, а зліва – чисту картку, призначену для нотування необхідної інформації: запланованих справ, нагадувань, різних заміток тощо. Про те, що на цих чистих сторінках дійсно робили всілякі записи, свідчать збережені екземпляри календарів із різними нотатками їх колишніх власників.

У другій частині «Пілігрима», чи, як деколи її називали – додатку, було надруковано «низку вміло написаних статей, у тому числі статистичних» (Zawadski, 1878, s. 48), а також розвідки з історії, економіки та природознавства. Тут були опубліковані й літературні твори, зокрема «кілька оповідань і балад, написаних на основі народних легенд, [що] становлять основну цінність літературної частини календаря, вигідно вирізняють його серед альманахів 20-х років» (Кирчів, 1965, с. 9). Серед таких публікацій, наприклад, повісті «Хрест коло Заліщик» та «Про турків, битву під Варною і Варненчиках» пера професора Й. Маусса.

Хоча, у цій частині альманаху траплялися й передруки: «Статті, раніше опубліковані, для поради та розваги». Однак, підібрані дописи були справді корисними. Зокрема, тут містилася низка таких цікавинок, як, скажімо, замітки «Про господарність мурашок», «Тріумф кави», «Про фальшування пива», «Використання диких каштанів», «Про зберігання хмелю» тощо. Окремим блоком ішов «Господарський порадник» зі статтями: «Крем для натирання рук», «Спосіб виведення плям з тканин та меблів», «Про виготовлення різних парфумів», «Як направити скисле вино без шкоди для здоров'я». Пропонували читачам і довідкову інформацію: «Диліжансові тарифи», розклад «Галицьких ярмарків» тощо. Подібним за змістом був і «Пілігрим» на 1823 рік.

Поміж перелічених статей чи не найважливішим інформаційно-науковим здобутком «Пілігриму» стала надрукована на його сторінках публікація під назвою «Народні пісні» (у польській версії – «Народні спів»). Виходячи з детально виписаного змісту у польськомовній версії календаря, вона складалася з п'яти позицій: під першим пунктом йшла теоретична стаття-

відозва, названа тут «Вступом», із підписом у дужках «Від видавця». Під наступними номерами (2–5) із відповідними сторінками були подані словесні тексти чотирьох народних пісень (двох польських і двох українських) та коментарі-примітки до них. Окрім того, у додатку до щорічника було долучено чотири народнопісенні мелодії. Публікація стала не тільки першим у краї подібним дописом, а й важливою, етапною працею у процесі зародження фольклористичних досліджень у Галичині. На зламі століть «нікому на гадку не було прийшло закріпощений тоді люд уважати за ядро народа, а его устну словесность за годну письма, – писала згодом про цю подію галицька преса. – Далекою бо була и колись Галичина од демократичного руху козаков та тогді не було жадных святых идиалов народных; интеллигенція же вихована була за шляхоцка. Годі. Тяжко було ждати на якій рух в напрямі студій народної поезії; хиба належить поднести, що проф. Гитнер в р. 1822 в календарі-альманаху “Der Pilger von Lemberg” помістив коротку розправу про галицьки народни (руски и польски) пісні, додавши дві руски пісні в німецьком переводі: “Не ходи Грицю на вечорницю” и “Козак коня наповав”» (Цеглинський [ред.], 1887 № 21–22, с. 361).

Здавалося, що авторство статті-відозви не викликає застережень: її написав К. Й. фон Гюттнер. Втім, у науковій літературі час від часу виринають дискусії стосовно того, хто все таки написав статтю-відозву «Народні пісні». Різні думки спровоковано насамперед тим, що допис не підписаний. У змісті польськомовного варіанту публікації вказано лише «Від видавця», а німецькомовного – «Примітки від видавця». Оскільки видавцем, як зазначено у передмові, був К. Й. фон Гюттнер, тож відповідно йому й мала би належати ця розвідка. Однак, львівський музикознавець Йосип Волинський засумнівався, що статтю написав саме К. Й. фон Гюттнер і присвятив цьому питанню значну частину своєї статті про першу публікацію українських народних мелодій у Галичині (Волинський, 1957). На думку Й. Волинського, автором допису був український історик, етнограф та архівіст Денис Зубрицький, перу якого належить стаття «Про спів простого люду», що з'явилася в «Пілігримі» на 1823 рік (Zubrycki, 1823).

Заперечення авторства німецького вченого Й. Волинський аргументував насамперед тим, що в змісті польськомовного варіанту «Пілігриму» було дослівно сказано: «Вступ. Від видавця», а німецькомовного: «Примітки. Від видавця»,

а отже, на думку Й. Волинського, це вказувало на авторство хіба приміток до пісень, а не власне статті. Його версію в коротесенькій рецензії ніби підтримав Станіслав Людкевич, однак зробив це не надто переконливо, пишучи, що «автор [тобто Й. Волинський. – *І. Д.*], мабуть, вірно приписує головну роль і заслугу в цьому починанні не редакторові календаря “Der Pilger von Lemberg” Гюттнерові, а відомому старогалицькому історику Зубрицькому», припускаючи «неповне розуміння автора [тобто К. Й. фон Гюттнера. – *І. Д.*] культурного процесу нашого національного відродження» (Людкевич, 2000, с. 629). Не спростував припущення Й. Волинського й Олександр Правдюк (Правдюк, 1979, с. 79).

Проте, з аргументами Й. Волинського важко погодитися. Пілігримська публікація доволі переконливо свідчить про те, що своїм основним завданням автор вважав друк не теоретичної розвідки, а саме текстів і мелодій народних пісень. Очевидно автор допису добре знав, що до нього нічого подібного в Галичині опубліковано не було. Тож статтю-відозву він трактував радше як вступ до публікації пісень. Принаймні це наочно видно зі згаданого вище змісту польськомовного календаря. Та й у передмові до щорічника К. Й. фон Гюттнер, наголошуючи, що він для шановних приятелів «Пілігрима» подає «народні пісні з музикою», навіть словом не прохоплюється про статтю-передмову.

Окрім сказаного, авторство К. Й. фон Гюттнера засвідчено ще 1833 року польським фольклористом, поетом, драматургом, театральним критиком, політиком Вацлавом Міхалом Залеським (Zaleski, 1833, s. XI–XII). Він упродовж 1818–1825 років студіював право й філософію у Львівському університеті та був, правдоподібно, не тільки студентом К. Й. фон Гюттнера, а і його молодшим приятелем. Та й у низці інших публікацій XIX – початку XX століття не менш авторитетні дослідники віддали авторство розвідки саме К. Й. фон Гюттнеру (Щурат, 1927, с. 8). Зокрема, в одному з перших українських бібліографічних покажчиків про публікацію в «Пілігримі» сказано буквально так: «Гюттнер, проф., помистил в изданом во Львовое календаре “Der Pilger von Lemberg” (и по польски: Pielgrzym Lwowski) статью о нар[одных] песнях, где преведено две украинские песни: “Не ходы, Грицю, на вечерньици” и “Козак коня наповав”» (Гринченко, 1901, с. 9).

У цій дискусії особливо важливими є слова самого Д. Зубрицького. Його стаття «Про спів простого люду», опублікована в «Пілігримі» за

1823 рік, починається буквально так: «Було побажання Львівського пілігрима у попередньому році, звернути увагу на спів люду простого» (Зубрицький, 2014, с. 122). Якщо вважати, що автором статті «Народні пісні» в першому «Пілігримі» є також Д. Зубрицький, то дещо дивним виглядає відповідь ученого як би самому собі. Тож, таки очевидно, що саме К. Й. фон Гюттнер і є автором публікації.

Стаття «Народні пісні» написана в жанрі відозви у властивій тому часові романтичній манері з явним надлишком епітетів і порівнянь. Її можна трактувати, про що вже згадано вище, як передмову до міні-збірки народних пісень. К. Й. фон Гюттнер намагався переконати читачів у потребі фіксувати фольклорні надбання власного народу, показати багатство й вартісність народної культури. Для кращого розуміння творчості простого люду автор закликав сучасників не тільки фіксувати фольклорні твори, а й «детально ознайомитися із внутрішнім і зовнішнім життям народу, його культурним рівнем, його вродженими особливостями, рівнем суспільного й морального розвитку, – які або сприяють культурі, або гальмують її, з мовою та її різноманітними діалектами, – загалом з усім, що визначає його індивідуальність й особливе буття в царині моральних сутностей, його природу» (Гюттнер, 2013, с. 105).

Зміст розвідки та загалом її настрої багато в чому суголосні з виданою 1818 року об'ємною працею Зоріана Доленги-Ходаковського «Про Слов'янщину до прийняття християнства» (Dołęga-Chodakowski, 1818). Проте, на відміну від свого попередника, який загалом закликав вивчати народну культуру, К. Й. фон Гюттнер у своїй публікації зробив важливі акценти. Вказуючи на значення народної пісні для того, щоби «докладно пізнати стан та напрям формування свого народу» (Гюттнер, 2013, с. 103) та аналізуючи ті важливі складові, з яких будується народна пісня, вчений чи не вперше в галицькій народознавчій літературі звернув увагу на потребу записувати та досліджувати не тільки словесні тексти пісень, а й їхні мелодії, як важливий «другий пункт, на який потрібно звертати увагу в народних піснях» (Гюттнер, 2013, с. 103). Дослідник наголосив, що «народ не декламує свої пісні так, як це часто відбувається в освіченому середовищі, але співає їх із запалом і життям та вважає (чи хіба несправедливо?), що спів, мелодія, є другою важливою складовою пісні» (Гюттнер, 2013, с. 103). Адже, як під крес-

лює вчений, «народні пісні, подані без мелодії, придатні лише наполовину, їх сенс, притаманний їм дух можна правильно збагнути лише з мелодією» (Гюттнер, 2013, с. 104). Цю думку згодом ще не раз озвучували українські та європейські дослідники народної музики, допоки вона остаточно не утвердилася в практиці дослідників фольклору.

Важливу частину гюттнерівської публікації склали чотири народні пісні з мелодіями: дві польські (краков'як «Ile piasku w mozgu, ile gwiazd na niebie» і мазур «Gdy w system polu slonecko swięci») та дві українські (українська думка «Не ходи Грицю на вечорниці» та козак «Козак коня напував, дзівба воду брала»). Їх основне завдання вочевидь полягало в тому, щоби проілюструвати сказане в теоретичній передмові. Словесні тексти пісень разом з короткими коментарями до них було поміщено наприкінці статті. Тексти трьох пісень у польськомовному варіанті «Пілігрима» (окрім краков'яка) надрукували й у перекладі німецькою [?] Дорнбаха та Франца Карла Саломона. Ті ж пісні та їх переклади помістили й у німецькомовному варіанті календаря, краков'як подали лише німецькою. Публікація словесних текстів українських і польських пісень у перекладі німецькою мовою мала на меті популяризувати фольклор галичан не лише серед місцевої еліти, а й серед австрійців. В упорядкуванні пісенних текстів і перекладі статті та коментарів польською мовою К. Й. фон Гюттнеру мусив хтось допомагати, бо він не володів ні українською, ні польською мовами. Можливо перекладачами могли бути зазначені як тлумачі текстів пісень на німецьку мову Дорнбах або ж Франц Карл Саломон.

Особливо важливою складовою публікації, як уже було відзначено, стали пісенні мелодії, надруковані «на окремій непагінованій картці» (Андрієвський, 1930, с. 12), приклеєній до останньої сторінки календаря, щось на кшталт додатку. Мелодії пісень, як зазначено в змісті, опрацював Моронський. Пісні подано у вигляді обробок для голосу в супроводі фортепіано. Вклейку можна було легко відірвати від збірника та поставити на попівр інструменту. Загалом, дуже проста, нескладна гармонізація народних мелодій якнайкраще підходила для домашнього музикування. Вражає те, що Моронський добре відчув варіантну природу народних пісень: він запропонував два варіанти розспіву мелодії козачка «Козак коня напував, дзівба воду брала».

Наразі про Моронського немає жодних відомостей. Не з'ясованим лишається навіть його

ім'я. У польськомовній версії часопису ініціали музиканта подано як «П. Моронські». Так вони фігурують і в деяких працях (Bobrowska, 2000, s. 81). Однак це скорочення радше треба відчитувати як «пан Моронські», що підтверджує німецькомовна версія календаря, де вказано: «Herrn Moronński». Без будь-яких ініціалів прізвище Моронського згадано й в «Історії польської фольклористики» (Kapełusi, Krzyżanowski [red.], 1970, s. 318). У змісті польськомовного «Пілігрима» автор нотного додатку зазначений також і як «J.P. Moronński», що мало би значити «ясний пан Моронські».

Існують різні припущення стосовно того, хто достарчив чи К. Й. фон Гюттнеру, чи Моронському народні мелодії. Як писав Р. Кирчів, наразі «немає докладних відомостей, звідки дістав Гюттнер ці пісні, можливо від Доленги-Ходаковського... Міг скористатися редактор першої книжки “Pielgrzym” і якимись невідомими нам старими рукописними пісенниками» (Кирчів, 1965, с. 43). Однак, З. Доленга-Ходаковський, як відомо, фіксував хіба словесні тексти пісень. Окрім того, він, отримавши грант для вивчення російського фольклору, вже в серпні 1820 року відправився в експедицію на північний захід Росії, а закінчивши працю восени 1821 року, оселився в Москві (Половцов, 2009). Тому навряд чи це була його допомога.

У здобутті пісень К. Й. фон Гюттнеру, можливо, допоміг і В. Залеський, який на той час уже розпочав свою збирацьку діяльність (Бордін, 2017, с. 31) і міг бути поміж активних диспутантів при обговоренні змісту календаря та його наповнення. Цікаво, що в другій частині збірника В. Залеського «Польські і руські пісні галицького люду», що вийшов у співавторстві зі скрипалем і композитором Каролем Ліпінським під назвою «Мелодії польських і руських пісень галицького люду», поміщено дві ті ж українські пісні, що і в Гюттнерівському «Пілігримі» (Zaleski, Lipiński, 1833, № 116, 142). Причому, мелодії в обох виданнях дуже подібні. Вони подані навіть у тих самих тональностях і мають лише невеликі мелодичні та ритмічні відмінності. Пісні відрізняються і композиторським опрацюванням, що, звісно, зрозуміло, оскільки авторами обробок були різні музиканти. Цілком може бути й те, що Моронський сам забезпечив собі потрібні для опрацювання мелодії. Пісні могли співати на згаданих вище літературно-товариських вечірках львівської інтелігенції, де, як можна припустити, і зустрілися всі причетні до їх публікації.

Українські пісні, поміщені в «Пілігримі», хоча й були поширеними в народному середовищі, проте не належали до традиційного фольклору, а радше до «дворацьких». Такі «пісні, – писав Іван Франко, – складано руською народною мовою, складом, близьким до щиронародних пісень, але зміст їх відповідав більше смакові тогочасного панства, ніж характерові народної творчості» (Франко, 1955, с. 233). Це, правдоподібно, добре розумів і К. Й. фон Гюттнер. Зокрема, у коментарях до «Гриця» автор дуже влучно підмітив: «Дарма, що співають її [пісню] тут на селах дуже часто, лише зрідка розуміють правильно» (Гюттнер, 2013, с. 111). І дійсно, пісня, занесена в Галичину з Придніпровської України, була тут дуже популярною. Її включали до своїх видань майже всі тогочасні упорядники пісенників (Zaleski, Lipiński, 1833, № 16; Piątkewicz, 1827, s. 112; Закревський, 1860, № 158 + мелодія в Додатку). Не менш відомою в краї була й інша, опублікована в «Пілігримі» українська танцювальна пісня «Козак коня напував, дзівба воду брала».

Тому ніяк не можна погодитися з Й. Волинським, який аж надто критично оцінив зауваги К. Й. фон Гюттнера, особливо до українських пісень, назвавши їх «примітивними» (Волинський, 1957, с. 45). Австрійський дослідник, навпаки, виявився прозорливим і добре зорієнтованим у смаках галицької інтелігенції, на яку й був розрахований його допис. Домінантну роль у виборі творів відіграла саме їх популярність. А супроводжувати коментарями опубліковані пісні саме в дещо бароково-романтичному викладі думок було типовим для того часу й зустрічалось в інших аналогічних виданнях, наприклад, Людвіка Пйонткевича (Piątkewicz, 1827, s. 117–128), Миколи Закревського (Закревський, 1860) та інших.

Стаття К. Й. фон Гюттнера та, насамперед, публікація українських народних мелодій у «Львівському пілігримі» стали не тільки піонерським кроком, а й добрим прикладом для наслідування. Видання пісень «дуже Русинам подобались і любов до свого язика розбудили» (Дідицький, 1885, с. 116). Відтак «серед тодішньої молодіжці східної Галичини почав помалу прокидатися інтерес до пізнання рідного краю і народу, почалося записування пісень, переказів, приповідок» (Франко, 1955, с. 234), – писав згодом І. Франко.

Не без впливу К. Й. фон Гюттнера прилучився до запису українського фольклору та загорівся ідеєю публікації великого збірника

народних пісень з мелодіями і сучасник К. Й. фон Гюттнера, видавець, політичний діяч, публіцист, перекладач Людвік Пйонткевіч. Він дещо скритикував публікацію у «Пілігримі» українських пісень, вказуючи на їх неповний словесний текст і помилки в транскрипції мелодії та запевняючи, що у своєму пісенному збірнику ці помилки будуть усунені (Piątkewicz, 1827, s. 112). Однак він так і не спромігся видати анонсоване.

Мабуть К. Й. фон Гюттнер, як викладач і товариш, мав великий вплив на формування та народознавчі зацікавлення і В. Залеського – автора-упорядника згаданого вище масштабного збірника пісень «Польські та руські пісні галицького люду» (Zaleski, 1833), який почав збирати народні пісні до свого видання якраз десь на початку 1820-х років. Відтак В. Залеський у передмові до пісенника не проминув згадати, що саме «шановний професор Гюттнер у Львівському пілігримі» (Zaleski, 1833, s. XI–XII) закликав звертати пильну увагу на народні пісні. Наслідував В. Залеський і приклад К. Й. фон Гюттнера: подавати у виданні не лише словесні тексти пісень, а й їхні мелодії (Zaleski, Lipiński, 1833).

Почин К. Й. фон Гюттнера мав вплив на його сучасників і за межами Галичини. Своєрідною відповіддю на його статтю-відозвув став, наприклад, народномузичний збірник Михайла Максимовича – Олександра Аляб'єва (Максимович, Алябьев, 1834). Етнокультурологічні ідеї австрійця були продовжені та розвинуті й у студії Юрія Венеліна (Георгія Гуци) «Об источнике народной поэзии вообще и о южнорусской в особенности» (Венелин, 1834). Навчаючись із 1822 на філософському факультеті Львівського університету, він, очевидно, був знайомий із публікацією К. Й. фон Гюттнера. Згодом у своїй праці Ю. Венелін зreferував думки австрійського вченого, пишучи зокрема таке: «Музика також як і Слово може висловлювати наші радості, наші печалі: через це аналізувати народні пісні належить завжди двояко, тобто 1) їх Поезію, думки і 2) їх Мелодію, музику, наспів» (Венелин, 1834, с. 18).

Календар на наступний, 1823 рік, опублікували, як було сказано вище, вже без К. Й. фон Гюттнера. Справу видання щорічника підхопив Й. Маусс, який упорядкував підзбирані попередником матеріали та доповнив їх новими.

Й. Маусс написав і невелику передмову, датовану 6 серпня 1822 року, у якій, окрім вступних зауваг, також сповістив про смерть редактора першого випуску. У підготовці видання професорові допомагав його учень Тадеуш Василевський, згодом близький приятель Маркіяна Шашкевича (Кирчів, 1965, с. 44).

У другому випуску «Пілігрима» було надруковано статтю Дениса Зубрицького «Про спів простого люду», у якій автор розвинув порушену К. Й. фон Гюттнером проблему вивчення та запису фольклорних творів. Окрім теоретичних роздумів учений як ілюстрацію до сказаного опублікував і словесні тексти двох українських пісень: «Шумит, шумит дібровонька» та «Юж три дні і три неділі». Під текстами є ремарка: «Мелодії долучаються». Однак, найімовірніше, наспіви так і не було опубліковано. Наразі їх не вдалося віднайти в різних бібліотеках ані України, ані зарубіжжя. На непагінованій картці-вкладці в «Пілігримі» на 1923 рік поміщено хіба малюнки колосків злаків. Нічого не пишуть про наявність нот і бібліографи Іван Левицький та Олександр Андрієвський, хоч у своїх покажчиках інформацію про нотний додаток у першому випуску вони подали (Андрієвський, 1930, с. 12).

Отож, як писав В. Щурат, «важнішеж усього те, що в однім і другім календарі знайшлися поважні, як на свій час, статті про народні пісні, перша Гюттнера, друга Зубрицького, обі з особливим узглядненням українських пісень, їх краси й їх історичної вартості, ... з додатком нот до “Триця” та “Козака і Дзюби укладу” Моронського (Щурат, 1927, с. 8). Публікація допису-відозвув К. Й. фон Гюттнера, а особливо народних мелодій стала важливою подією в історії зародження музичної фольклористики в Галичині та мала вплив далеко за її межами. Почин австрійського вченого привернув увагу освіченої спільноти до власної народної музики та став призвідцем зацікавлення своєю народною музикою. До фольклорних джерел поступово стали звертатися й композитори, про що свідчить мистецька спадщина Михайла Вербицького (Букало, Луканюк, 2012; Загайкевич, 1998; Кияновська, 2000, с. 53–74), Івана Лаврівського (Лисько, 1938), К. Ліпінського (Кияновська, 2000, с. 49), а згодом і наступних поколінь галицьких мистців.

Список використаної літератури і джерел

- Андрієвський, О. (1930). *Бібліографія літератури українського фольклору*. Київ. 823 с.
- Бородін, К. (2017). *Народна пісня в зацікавленнях Вацлава Залеського*. Львів. 228 с.
- Букало, Н., Луканюк, Б. (2012). Михайло Вербицький як збирач народних пісень. *Вісник Львівського університету, Серія: мистецтво, 11*, 184–202. Львів.
- Венелин, Ю. (1834). *Об источнике народной поэзии вообще, и о южнорусской в особенности*. Москва: Тип. Н. Степанова. 60 с.
- Возняк, М. (1912). *Просвітні змагання галицьких Українців в 19 віці (до 1850 р.)*. Львів. 54 с.
- Волинський, Й. (1957). Перша публікація мелодій українських народних пісень у Галичині. *Питання історії і теорії української музики. Вип. 1*, 44–50. Львів.
- Гринченко, Б. (1901). *Література українського фольклору. 1777–1890*. Чернігов. 319 с.
- Гюттнер, К. Й. фон. (2013). Народні пісні / переклад з німецької Андрія Вовчака. *Етномузика, 13*, 102–121. Львів.
- Дем'ян, Г. (2004). *Українська фольклористика в Галичині кінця XVII – початку XIX ст.* Львів. 223 с.
- Дідицький, Б. (1885). Автобіографічески записка Іосифа Лозинського. В кн. *Литературный сборник издаваемый Галицко-Русскою матицею*. Вип. II–III, с. 114–126.
- Довгалюк, І. (2013). Перша публікація народних мелодій у Галичині. *Етномузика, 9 (Наукові збірки ЛНМА імені М. В. Лисенка, вип. 30)*, 93–101. Львів.
- Загайкевич, М. (1998). *Михайло Вербицький: сторінки життя і творчості*. Львів. 144 с.
- Закревський, Н. (1860). *Старосветській Бандуриста. Избранныя малороссійскія и галицкія песни и думы*. Москва.
- Зубрицький, Д. (1827). О простонародных песнях. *Вестник Европы. Ч. 154*, с. 191–201.
- Зубрицький, Д. (2014). Про співи простого люду / вступне слово, переклад з польської та коментарі Ірини Довгалюк. *Етномузика, 10 (Наукові збірки ЛНМА імені М. В. Лисенка, вип. 33)*, 118–128. Львів.
- Кирчів, Р. (1965). *Україніка в польських альманахах доби романтизму*. Київ: Наукова думка. 130 с.
- Кирчів, Р. (2017). *Історія української фольклористики. Т. 1: Преромантична і романтична фольклористика*. Львів. 524 с.
- Кияновська Л. (2000). *Стильова еволюція галицької музичної культури XIX–XXст.* Тернопіль. 339 с.
- Колесса, Ф. (2005). *Історія української етнографії*. Львів. 367 с.
- Кріль, М. (2006). Педагогічна і наукова діяльність Йозефа Маусса. *Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX і XX століттях = Wielokulturowe srodowisko historyczne Lwowa w XIX i XX wieku: наукове видання. Т. 4*, сс. 93–106. Львів; Жешув.
- Левицький, І. (1887). *Галицько-руська бібліографія*. Львів. 736 с.
- Лисько, З. (1938). Іван Лаврівський. *Українська музика. № 1*, 6–9; *№ 3*, 37–42; *№ 4*, 64–66; *№ 5*, 77–79; *№ 6*, 97–100; *№ 7–8*, 117–120. Львів.
- Людкевич, С. (2000). Рецензія на працю Й. С. Волинського п. з. «Перша публікація мелодій українських народних пісень у Галичині». У кн. *Людкевич Станіслав. Дослідження, статті, рецензії, виступи: у 2 т. Т. II*, с. 629. Львів.
- Максимович, М., Аляб'єв, А. (1834). *Голоса украинских песен*. Москва.
- Мельник, Л. (2010). Становлення музичної журналістики у першій половині XIX ст. (За матеріалами тогочасної німецькомовної преси Львова). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Вип. 2 (18)*, сс. 3–16. Львів.
- Половцов, А. (2009). Доленга-Ходаковський, Зориан. *Большая биографическая энциклопедия*. Москва. http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/22164/Доленга (Дата обращения: 12.07.2020).
- Правдюк, О. (1979). *Українська музична фольклористика*. Київ. 328 с.
- Редз'як, А. (2011). Гюттнер (Hüttner) Карл Йозеф фон. *Енциклопедія: Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. I*, с. 399. Львів.
- Франко, І. (1955). Огляд праць над етнографією Галичини в XIX в. У кн. О. І. Дей (Упоряд.). *Франко Іван. Вибрані статті про народну творчість*, сс. 233–242. Київ.
- Франко, І. (1980). Нариси з історії української літератури в Галичині. У кн. С. В. Щурат, М. Т. Яценко (Ред.). *Іван Франко. Зібрання творів у 50-и томах. Т. 27*, сс. 130–148. Київ: Наукова думка.
- Цеглинський, Г. (Ред.). (1887). Маркіян Шашкевич и народни пісни. *Зоря. № 21–22*, 359–361. Львів.
- Шевчук, О. (2018). Матеріали до дослідження польсько-українських зв'язків (фольклористика, етномузикологія). *Проблеми етномузикології, 13*, 7–58. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2018.13.145663>
- Щурат, В. (1927). *Початки слави української народної пісні в Галичині*. Львів. 16 с.
- Bobrowska, J. (2000). *Polska folklorystyka muzyczna*. Katowice. 347 s.
- Dołęga-Chodakowski, Z. (1818). *O Sławiańszczyźnie przed chrześcijaństwem. Ćwiczenia Naukowe, t. II, № 5*, ss. 3–27. Warszawa.
- Hüttner, K. J. von. (1822). Pielgrzym do swoich Przyjaciół [Przedmowa]. *Pielgrzym Lwowski*. Lwów.
- Hüttner, K. J. von. (1822). Spiewy Ludu. *Pielgrzym Lwowski*, ss. 86–95. Lwów.
- Hüttner, K. J. von. (1822). Volkslieder. *Der Pilger von Lemberg*, ss. 86–96. Lemberg.
- Kapełusi, H., Krzyżanowski, J. [red.]. (1970). *Dzieje folklorystyki polskiej: 1800–1863. Cz. I*. Warszawa.

- Kratter, F. (Red.). (1821.11.10). Wyciąg z drukowanego w Niemieckiem ięzyku Spisu porzadku nauk publicznych, które w Uniwersyteci Lwowskim ozdobionym Imieniem N.Cezara Imć. Franciszka I, w roku szkolnym 1822 dawane będą. *Rozmaitości*, № 129, ss. 513–514.
- Kratter, F. (Red.). (1822.03.26). Ze Lwowa. *Rozmaitości*, № 35, ss. 139–140. Lwów.
- Kratter, F. (Red.). (1822.04.23). Niemieckie pismo czasowe. *Rozmaitości*, № 47, s. 184. Lwów.
- Mauss (Ed.). (1822, 20 märz). Lemberg. *Lemberger Zeitung*. № 34, s. 145. Lemberg.
- Piątkewicz, L. (1827). O pieśniach ludu polskiego i ruskiego. *Państwowy. T. I*, ss. 90–128. Lwów.
- Pollak, J. (1822). *Mowa nad grobem W. Karola de Hüttnera. 18 marca 1822*. Lwów. 19 s.
- Röskau-Rydel, I. (1993). *Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches: die Geschichte des Bildungswesens und der kulturellen Einrichtungen Lemberg von 1772 bis 1848*. Wiesbaden: Harrassowitz. 421 p.
- Tyrowicz, M. (1962). Hüttner Karol Jóyef. *Polski Słownik Biograficzny. T. X*, s. 127. Kraków.
- Urmowski, K. [red.]. (1815). *Almanach Lubelski*. Lublin.
- Zaleski, W. (Wacław z Oleska). (1833). *Pieśni polski i ruski ludu galicyjskiego*. Lwów.
- Zaleski, W., Lipiński, K. (1833). *Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego*. Lwów. 184 s.
- Zawadzki, W. (1878). *Literatura w Galicji (1772–1848)*. Lwów: Nakładom Władysława Webera. 160 s.
- Zubrycki, D. J. (1823). O śpiewach ludu pospolitego. Pielgrzym Lwowski. *Przez Józefa Maussa, filozofii doktora publicznego przy Uniwersytecie Lwowskim*, ss. 49–50. Lwów.
- Zubrzycki, D. (1823). Utber galizische Volkslieder. *Der Pilger von Lemberg*, ss. 44–45. Lemberg..

References

- Andriievskiy, O. (1930). *Bibliohrafiia literatury ukrains'koho folklore [Bibliography of Literature of Ukrainian Folklore]*. Kyiv. 823 p. [in Ukrainian].
- Bobrowska, J. (2000). *Polska folklorystyka muzyczna [Polish Musical Folklore]*. Katowice. 347 p. [in Polish].
- Borodin, K. (2017). *Narodna pisnia v zatsikavleniakh Vatslava Zales'koho [Ukrainian Folk Song Among Wacław Zaleski's Points of Interest]*. Lviv. 228 p. [in Ukrainian].
- Bukalo, N., Lukaniuk, B. (2012). Mykhailo Verbytskyi yak zbyrach narodnykh pisen [Mykhailo Verbytskyj as the collector of folk songs]. *Visnyk Lvivskoho universytetu [The Bulletin of Lviv University]*, Iss. 11, 184–202. Lviv. [in Ukrainian].
- Demian, H. (2004). *Ukrainska folklorystyka v Halychyni kintsia XVIII – pochatku XIX st. [Ukrainian Folkloristic in Galicia in the Late Eighteenth – Early Nineteenth Century]*. Lviv. 223 p. [in Ukrainian].
- Didyts'kyi, B. (1885). Avtobiografichesky zapyska Iosyfa Lozyns'koho [Autobiographical note of Iosif Lozynsky]. In the book *Lyteraturnyi sbornyk izdavaemyi Halytsko-Russkoiu matytseiu [Literary Collection Published by Galicia-Rus'ian Matycea]*. Iss. II–III, pp. 114–126. [in Russian].
- Dołęga–Chodakowski, Z. (1818). *O Sławiąnszczyźnie przed chrześcijaństwem [About Slavic Lands before Christianity]. Ćwiczenia Naukowe [Scientific Exercises]*, vol. II, № 5, pp. 3–27. Warszawa. [in Polish].
- Dovhalyuk, I. (2013). Persha publikatsiia narodnykh melodii u Halychyni [The First Publication of Folk Melodies in Galicia]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, 9, 93–101. Lviv. [in Ukrainian].
- Franko, I. (1955). Ohliad prats nad etnografiieiu Halychyny v XIX v. [Review of works on the ethnography of Galicia in the XIX century]. In the book O. I. Day (Ed.). *Franko Ivan. Vybrani staty pro narodnu tvorchiu [Franko Ivan. Selected Articles on Folk Art]*, pp. 233–242. Kyiv. [in Ukrainian].
- Franko, I. (1980). Narysy z istorii ukrainskoi literatury v Halychyni [Essays on the history of Ukrainian literature in Galicia]. In the book S. V. Shchurat, M. T. Yatsenko (Edd.). *Ivan Franko. Zibrannia tvoriv: u p'iatydesiaty tomakh [Franko Ivan. Collected Works: In Fifty Volumes]*, Vol. 2, pp. 130–148. Kyiv. [in Ukrainian].
- Hrinchenko, B. (1901). *Literatura ukrainskoho folkloru. 1777–1890 [Literature of Ukrainian Folklore. 1777–1890]*. Chernihov. 319 p. [in Ukrainian].
- Hüttner Karl Joseph von. (2013). Narodni pisni / pereklad z nimetskoi Andriia Vovchaka [Volkslieder / Translation from the German, Edited by Andrii Vovchak]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, 9, 102–121. Lviv. [in Ukrainian].
- Hüttner, K. J. von. (1822). Pielgrzym do swoich Przyjaciół [Przedmowa] [Pilgrim to their Friends [Preface]]. *Pielgrzym Lwowski [Lviv Pilgrim]*. Lviv. [in Polish].
- Hüttner, K. J. von. (1822). Spiewy Ludu [Folk Songs]. *Pielgrzym Lwowski [Lviv Pilgrim]*, pp. 86–95. Lviv. [in Polish].
- Hüttner, K. J. von. (1822). Volkslieder [Folk songs]. *Der Pilger von Lemberg [The Pilgrim from Lviv]*, pp. 86–96. Lviv. [in German].
- Kapełusi, H., Krzyżanowski, J. [red.]. (1970). *Dzieje folklorystyki polskiej: 1800–1863 [The History of Polish Folklore Studies: 1800–1863]*. Cz. I. Warszawa. [in Polish].
- Kolessa, F. (2005). *Istoriia ukrainskoi etnografii [History of Ukrainian ethnography]*. Lviv. 367 p. [in Ukrainian].
- Kratter, F. (Ed.). (1821.11.10). Wyciąg z drukowanego w Niemieckiem ięzyku Spisu porzadku nauk publicznych, które w Uniwersyteci Lwowskim ozdobionym Imieniem N.Cezara Imć. Franciszka I, w roku szkolnym 1822 dawane będą [An excerpt from the List of the Order of Public Sciences, printed in German, which will be given in the school year 1822, decorated with the Name of N. Caesar Imc. Francis I University of Lviv]. *Rozmaitości [Variety]*, № 129, pp. 513–514. [in Polish].
- Kratter, F. (Ed.). (1822.03.26). Ze Lwowa [From Lviv]. *Rozmaitości [Variety]*. № 35, pp. 139–140. Lviv. [in Polish].
- Kratter, F. (Ed.). (1822.04.23). Niemieckie pismo czasowe [German periodical]. *Rozmaitości [Variety]*, № 47, p. 184. Lviv. [in Polish].

- Kril, M. (2006). Pedagogichna i naukova diialnist Yozefa Maussa [Pedagogical and scientific activity of Joseph Mouse]. *Bahatokulturne istorychne seredovyshe Lvova v XIX i XX stolittiakh = Wielokulturowe srodowisko historyczne Lwowa w XIX i XX wieku: naukowe wydannia [Multicultural Historical Environment of Lviv in the XIX and XX Centuries = Wielokulturowe srodowisko historyczne Lwowa w XIX i XX wieku]*. Vol. 4, pp. 93–106. Lviv; Zheshuv. [in Ukrainian].
- Kyianovska, L. (2000). *Stylova evoliutsiia halytskoi muzychnoi kultury XIX–XX st. [Style Evolution of Galician Musical Culture of 19th – 20th Century]*. Ternopil. [in Ukrainian].
- Kyrchiv, R. (1965). *Ukrainika v polskykh almanakhakh doby romantyzmu [Ukrainian in Polish almanacs of the Romantic Era]*. Kyiv. 130 p. [in Ukrainian].
- Kyrchiv, R. (2017). *Istoriia ukrainskoi folklorystyky. T. 1: Preromantychna i romantychna folklorystyka [History of Ukrainian Folkloristics. Vol. 1: Pre-romantic and Romantic Folkloristics]*. Lviv. 524 p. [in Ukrainian].
- Levytskyj, I. (1887). *Halytsko-rus`ka bibliohrafiia [Galician-Rus`ian Bibliography]*. Lviv. 736 p. [in Ukrainian].
- Liudkevych, S. (2000). Retenziia na pratsiu Y. S. Volynskoho p. z. «Persha publikatsiia melodii ukrainskykh narodnykh pisen u Halychyni» [Review of Y. S. Volynsky's work «The first publication of melodies of Ukrainian folk songs in Galicia»]. In the book *Stanislav Liudkevych. Doslidzhennia, statti, retsenzii, vystupy [Stanislav Liudkevych. Research, Articles, Reviews, Speeches]*: in 2 vol. Vol. II, p. 629. Lviv. [in Ukrainian].
- Lysko, Z. [1938]. Ivan Lavrivskiy. *Ukrainska muzyka [Ukrainian music]*. № 1, 6–9; №3, 37–42; №4, 64–66; №5, 77–79; №6, 97–100; № 7–8, 117–120. Lviv. [in Ukrainian].
- Maksymovich, M., Aliabev, A. (1834). *Holosa ukraynskykh pesen [Voices of Ukrainian Songs]*. Moskow. [in Russian].
- Mauss (Ed.). (1822, 20 märz). Lemberg. *Lemberger Zeitung*, № 34, p. 145. Lemberg. [in German].
- Melnyk, L. (2010). Stanovlennia muzychnoi zhurnalistyky u pershii polovyni XIX st. (Za materialamy tochoasnoi nimetskomovnoi presy Lvova) [Formation of music journalism in the first half of the XIX century. (According to the materials of the then German-language press of Lviv)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky [Collection of Works of the Research Center of Periodicals]*, Iss. 2 (18), pp. 3–16. Lviv. [in Ukrainian].
- Piatakewicz, L. (1827). O pieśniach ludu polskiego i ruskiego [About the songs of the Polish and Ruthenian people]. *Piątnik narodowy [National pilgrimage]*. Vol. I, pp. 90–128. Lviv. [in Polish].
- Pollak, J. (1822). *Mowa nad grobem W. Karola de Hüttnera [Speech over the tomb of W. Karol de Hüttner]*. [18 marca 1822 [March 18, 1822]]. Lviv. 19 p. [in Polish].
- Polovtsov, A. (2009). Dolenha-Khodakovskiy Zorian. *Bolshaia biohrafycheskaia entsyklopedyia [Big Biographical Encyclopedia]*. Moskow. http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/22164/Dolenha. [in Russian]. (Date of application: 12.07.2020).
- Pravdiuk, O. (1979). *Ukrainska muzychna folklorystyka [Ukrainian Music Folkloristic]*. Kyiv. 328 p. [in Ukrainian].
- Redzik, A. (2011). Hüttner Karl Yozef fon. *Encyklopedia: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka [Encyclopedia: Ivan Franko National Universiti of Lviv]*: in 2 vol. Vol. I, p. 399. Lviv. [in Ukrainian].
- Röskau-Rydel, I. (1993). *Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches: die Geschichte des Bildungswesens und der kulturellen Einrichtungen Lemberg von 1772 bis 1848 [Culture on the Periphery of the Habsburg Empire: the History of Education and Cultural Institutions of Lviv from 1772 to 1848]*. Wiesbaden: Harrassowitz. 421 p. [in German].
- Shevchuk, O. (2018). Materialy do doslidzhennia polsko-ukrainskykh zviazkiv (folklorystyka, etnomuzykologhiia) [Materials for the Study of Polish–Ukrainian Relations (Folklore Study, Ethnomusicology)]. *Problemy etnomuzykologhii [Problems of Music Ethnology]*. Iss. 13, 7–58. Kyiv [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31318/2522–4212.2018.13.145663>
- Shchurat, V. (1927). *Pochatky slavy ukrainskoi narodnoi pisni v Halychyni [The Beginnings of the Glory of Ukrainian Folk Song in Galicia]*. Lviv. 16 p. [in Ukrainian].
- Tshlynskyj, H. (Red.). (1887). Markiian Shashkevych i narodny pisny [Markiyan Shashkevich and folk songs]. *Zoria [Star]*. №21–22, pp. 359–361. Lviv. [in Ukrainian].
- Tyrowicz, M. (1962). Hüttner Karol Jóyef. *Polski Słownik Biograficzny [Polish Biographical Dictionary]*. Vol. X, p. 127. Kraków. [in Polish].
- Urmowski, K. (Red.). (1815). *Almanach Lubelski [Lublin Almanac]*. Lublin. [in Polish].
- Venelyn, Yu. (1834). *Ob istochnike narodnoi poezii voobshche, i o yuzhnorusskoi v osobennosti [About the Source of Folk Poetry in General, and about South Russian Poetry in Particular]*. Moskow: Printing house. N. Stepanova. 60 p. [in Russian].
- Volyns`kyi, Y. (1957). Persha publikatsiia melodii ukrainskykh narodnykh pisen u Halychyni [The first publication of melodies of Ukrainian folk songs in Galicia]. *Pytannia istorii i teorii ukrainskoi muzyky [Questions of History and Theory of Ukrainian Music]*. Iss. 1, pp. 44–50. Lviv. [in Ukrainian].
- Vozniak, M. (1912). *Prosvitni zmahannia halyts`kykh Ukraintiv v 19 vitsi (do 1850 r.) [Educational Competitions of Galician Ukrainians in the 19th Century (Until 1850)]*. Lviv. 54 p. [in Ukrainian].
- Zahaikevych, M. (1998). *Mykhailo Verbytskyi: storinky zhyttia i tvorchosti [Mykhailo Verbytskyi: Pages of Life and Work]*. Lviv. 144 p. [in Ukrainian].
- Zakrevskiy, N. (1860). *Starosvetskii Bandurista. Izbrannyya malorossiiskii i halytskii pesni i dumy [Ancient Bandurist. Selected Malorossiyskie and Galician Songs and Dumy]*. Moskow. [in Russian].
- Zaleski, W. (Wacław z Oleska). (1833). *Pieśni polski i ruski ludu galicyjskiego [Polish and Ruthenian Songs of the Galician People]*. Lviv. [in Polish].

- Zaleski, W., Lipiński, K. (1833). *Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego* [Music for Polish and Ruthenian Songs of the Galician People]. Lviv. 184 p. [in Polish].
- Zawadski, W. (1878). *Literatura w Galicji (1772–1848)* [Literature in Galicia (1772–1848)]. Lwów: Nakładom Władysława Webera. 160 p. [in Polish].
- Zubrycki, D. J. (1823). O śpiewach ludu pospolitego [About the singing of the common people]. *Pielgrzym Lwowski* [Lviv Pilgrim] / Przez Józefa Maussa, filozofii doktora publicznego przy Uniwersytecie Lwowskim [By Józef Mauss, the philosophy of a public doctor at the University of Lviv], pp. 49–50. Lviv. [in Polish].
- Zubrytskyi, D. (1827). O prostonarodnykh pesniakh [About folk songs]. *Vestnyk Evropy* [Bulletin of Europe]. Part 154, pp. 191–201. [in Russian].
- Zubrytskyi, D. (2014). Vstupne slovo, preklad z pol's'koyi ta komentari Iryny Dovhalyuk [About Singing of Common People / Introduction, Translation from the Polish, and Commentaries by Iryna Dovhalyuk]. *Etnomuzyka* [Ethnomusic], 10, pp. 118–128. Lviv. [in Ukrainian].
- Zubrzycki, D. (1823). Utber galizische Volkslieder [Utber Galician folk songs]. *Der Pilger von Lemberg* [The pilgrim from Lviv], pp. 44–45. Lviv. [in German].

Iryna Dovhalyuk

<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Lviv Ivan Franko National University

1, Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine

+380 066 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com

Calendar-almanac «Lviv Pilgrim» and the beginnings of interest in Ukrainian musical folklore in Galicia

One of the important events in the scientific and artistic life of Galicia in the early nineteenth century was the publication in Lviv of a new yearbook – the calendar-almanac «Lviv Pilgrim». There was published the work «Folk Songs» in its first issue, in which for the first time in Galicia the question of the need to study folk music was raised and folk melodies were published. The author of the publication, the founder and editor of the yearbook was Karl Josef von Güttner (1793–1822).

However, despite the importance of the event in the history of the emergence of ethno musical interests in Galicia, about the publication of KJ von Güttner's «Folk Songs», the history of its emergence and its impact on contemporaries today little is known. Therefore, **the main purpose of the publication** is to be acquainted in more detail with the figure of KJ von Güttner (a graduate of the University of Vienna, head and professor of statistics department at the Austrian Empire of Lviv University) and his ethnographic work. Also to analyze and evaluate its exploration, to outline the significance of this important event in the history of music folklore.

The calendar-almanac «Lviv Pilgrim» combined the best achievements of the periodicals of that time. There was published two versions: in German and Polish. Two issues of the almanac calendar for 1822 (edited by K. J. von Güttner) and 1823 (edited by Josef Mauss) were published. The publication had a foreword and two parts: the first – calendar and the second – literary-scientific and reference. The second part contained articles on history, economics, statistics and science, literary works, notes on economic topics, background information.

In the first issue of the Lviv Pilgrim was published KJ von Güttner's work entitled «Folk Songs». The publication consisted of an article-review, four folk songs with melodies (two Polish and two Ukrainian) and comments-notes to them. In the article-review, which served as a kind of introduction to the published melodies, KJ von Güttner convinced readers of the need to study and record the folklore of their own people. He drew attention to the need to record and study not only the verbal lyrics of songs, but also their melodies for the first time in Galician ethnographic literature. As an example of theoretical reflection, the researcher for the first time in Galicia published texts and melodies of Ukrainian folk songs in the study of Moronskyi. These songs were presented in the form of arrangements for voice accompanied by piano.

KJ von Güttner's work became a milestone in the history of musical folklore. His post initiated and encouraged research on folk music in Galicia and beyond. In the second issue of the Lviv Pilgrim, Denis Zubrytsky supported the call to study own folklore by publishing an article «About the singing of ordinary people». The initiative of KJ von Güttner also influenced the appearance of folk music publications by Vaclav Zaleski – Karol Lipinski, Mikhail Maksimovich – Alexander Alyabiev, studies on folk song culture by Ludwik Piontkевич, Yuri Venelin (Georgy Gutsa). The initiative of the Austrian scientist drew the attention of the educated community to musical folklore and aroused interest in own folk melodies. Composers gradually began to turn to folklore sources, as evidenced by the artistic heritage of Mikhail Verbytsky, Ivan Lavrovsky, Karol Lipinsky, and later subsequent generations of Galician artists.

Key words: calendar-almanac *Lviv pilgrim*, publication *Folk Songs*, the first publication of Ukrainian folk melodies in Galicia, ethnographic activity of Karl Josef von Guttner, activity of Josef Mauss.

Ирина Довгальук

<https://orcid.org/0000-0002-4219-6342>

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ул. Университетская, 1, 79000, Украина

+380 066 772 6776, e-mail: iradovhalyuk@gmail.com

Календарь-альманах «Львовский пилигрим» и начало интереса к украинскому музыкальному фольклору в Галичине

Одним из знаковых событий научной и культурной жизни Галичины начала XIX века стало издание во Львове нового ежегодника – календаря-альманаха «Львовский пилигрим». В его первом выпуске было опубликовано исследование «Народные песни», в котором впервые в Галичине поднят вопрос относительно необходимости изучения народной музыки и опубликованы народные мелодии. Автором публикации стал основатель и редактор ежегодника Карл Йозеф фон Гюттнер (1793–1822).

Однако, несмотря на важность этого события в истории зарождения этномызыкальных интересов в Галичине, о публикации К. Й. фон Гюттнера «Народные песни», истории ее появления и влиянии на современников сегодня известно мало. Поэтому основная **цель данной публикации** – подробнее ознакомить с личностью К. Й. фон Гюттнера (выпускник Венского университета, заведующий и профессор кафедры статистики Австрийской империи Львовского университета) и его народоведческой деятельностью, проанализировать его публикацию «Народные песни» и дать ей оценку, а также определить значение этого события в истории музыкальной фольклористики.

Календарь-альманах «Львовский пилигрим» обобщил лучшие достижения тогдашней периодики. Его издали в двух версиях: на немецком и польском языках. Было опубликовано два выпуска календаря-альманаха: на 1822 (редактор К. Й. фон Гюттнер) и 1823 (редактор Йозеф Маусс) годы. Издание включало предисловие и две части: первую – календарную и вторую – литературно-научную и справочную, содержащую исследования по истории, экономике, статистике и естествознанию, литературные произведения, сообщения на хозяйственные темы, а также справочную информацию.

Именно в первом выпуске «Львовского пилигрима» была напечатана работа К. Й. фон Гюттнера под названием «Народные песни». Публикация состояла из статьи-воззвания, четырех народных песен с мелодиями (двух польских и двух украинских) и комментариев-примечаний к ним. В статье-воззвании, которая служила своеобразным вступлением к опубликованным мелодиям, К. Й. фон Гюттнер убеждал читателей в необходимости изучать и фиксировать фольклор своего народа. Он впервые в галицкой народоведческой литературе обратил внимание на необходимость записывать и исследовать не только словесные тексты песен, но и их напевы. В качестве примера к теоретическим размышлениям исследователь впервые в Галичине опубликовал тексты и мелодии украинских народных песен в обработке Мороньского. Песни были представлены в виде обработок для голоса в сопровождении фортепиано.

Работа К. Й. фон Гюттнера стала этапной в истории музыкальной фольклористики. Его публикация пробудила интерес к исследованиям народной музыки и положила начало им в Галиции, а также за ее пределами. Во втором выпуске «Львовского пилигрима» призыв изучать собственный фольклор был поддержан Денисом Зубрицким, опубликовавшим статью «О пении простых людей». Почин К. Й. фон Гюттнера оказал влияние и на появление народномызыкальных изданий Вацлава Залесского – Кароля Липинского, Михаила Максимовича – Александра Алябьева, студий над народной культурой Людвика Пйонткевича, Юрия Венелина (Георгия Гуци). Почин австрийского ученого привлек внимание просвещенной общественности к музыкальному фольклору и спровоцировал интерес к собственным народным мелодиям. К фольклорным источникам постепенно стали обращаться и композиторы, о чем свидетельствует наследие Михаила Вербицкого, Ивана Лавровского, Кароля Липинского и следующих поколений галицких композиторов.

Ключевые слова: календарь-альманах «Львовский пилигрим», публикация «Народные песни», первая публикация украинских народных мелодий в Галичине, народоведческая деятельность Карла Йозефа фон Гюттнера, деятельность Йозефа Маусса.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2020 р.